

C. Senatosu Üyesi Hasan Kangal, hastalığına binaen, 15 gün, 2.10.1963 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Teker teker okutup oylarınıza sunacağım.

C. Senatosu Konya Üyesi Mustafa Dinekli, mazeretine binaen, 15 gün, 25.9.1963 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

C. Senatosu Konya Üyesi Muammer Obuz, mazeretine binaen, 15 gün, 8.10.1963 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

C. Senatosu Çanakkale Üyesi Âli Aksoy, mazeretine binaen, 15 gün, 1.10.1963 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

C. Senatosu Bolu Üyesi Sırrı Uzunhasanoğlu, mazeretine binaen, 25 gün, 1.10.1963 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

C. Senatosu Ankara Üyesi Rifat Etker, mazeretine binaen, 15 gün, 2.10.1963 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

C. Senatosu Tabii Üyesi Fahri Özdilek, mazeretine binaen, 18 gün, 4.10.1963 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

C. Senatosu Adana Üyesi Sakıp Önal, hastalığına binaen, 15 gün, 7.9.1963 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

C. Senatosu Afyon Karahisar Üyesi Mustafa Yılmaz İnceoğlu, hastalığına binaen, 15 gün, 28.9.1963 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

C. Senatosu Üyesi Hasan Kangal, hastalığına binaen, 15 gün, 2.10.1963 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

6. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

2. — *Cumhuriyet Senatosu İçtüzük teklifi ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzük Komisyonu raporu (2/15) (S. Sayısı : 65 e ek ve 65 e 1 nci ek) (1)*

Siyasi grupların oranları

MADDE 8. — C. Senatosu Başkanı, toplantı yılının bitmesinden önceki bir hafta içinde, Danışma Kurulunu toplar.

A) Bu toplantıda :

1. Danışma kurulunda temsil edilen bütün grupların C. Senatosu üye tamsayısındaki yüzde oranları tesbit edilir.

2. Başkanlık Divanındaki yerler, görev ve yetkileri bakımından; Başkan için yüzde 19, Başkanvekillerinin her biri için yüzde 10, İdareci Üyelerin her biri için yüzde 7, Kâtip Üyelerin her biri için yüzde 5 puvan itibar olunur.

3. Başkan, Başkanvekilleri, İdareci Üyeler ve Kâtip Üyeler için grupların Cumhuriyet Se-

natosu üye tamsayısına oranlarının büyüklük sırasına göre dağıtım cetveli düzenlenir ve Genel Kurulun gündemine alınır.

B) Genel Kurulda, dağıtım cetveli üzerinde Danışma Kurulu adına bir sözcü ile gruplar adına birer sözcü, onar dakikayı aşmamak üzere, birer defa konuşurlar. Bu konuşmalardan sonra, dağıtım cetveli Genel Kurulun oyuna sunulur.

C) Genel Kurulca tasvibedilen dağıtım cetveli esas tutularak Başkanlık Divanı seçimlerine geçilir.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen? Buyurun Sayın Işık.

FARUK IŞIK (Van) — Muhterem arkadaşlar, benim sualım çok kısa olacak. Bir İçtüzük tanzim ediyoruz. Bu İçtüzüğü Anayasanın esprisini içerisinde ve onun tâbirleriyle tanzim etmek lâzımgelirken; bu maddenin başında «Siyasi grup oranları» deniyor. Niçin siyasi parti grupları değil de, siyasi gruptur? Bunu bilhassa anlamak istiyorum. Ondan sonra konuşmak hakkımı muhafaza ediyorum.

(1) 65 e ek S. Sayılı basmayazı 24.10.1962 tarihli 95 nci Birleşim ve 65 e 1 nci ek ise bu tutanak sonuna eklidir.

BAŞKAN — Başka söz istiyen? Komisyon lütfen cevaplandırın.

İÇTÜZÜK KOMİSYONU SÖZCÜSÜ NÜVİT YETKİN (Malatya) — Muhterem Başkan, kıymetli arkadaşlarım; soruya arzı cevabediyorum; İleriki maddelerde Yüksek Heyetin de dikkatini çekeceği veçhile getirilen yeni Tüzükte grup olarak siyasi parti gruplarından başka Senatamızda temsil edilmekte olan diğer gruplar da nazarı itibara alındığı için, Anayasanın siyasi parti grubu terimi burada maksadı tamamen kapsamıyacağı eihetle parti grupları yerine siyasi gruplar olarak adlandırılmıştır. Siyasi grupların heyeti umumiyesini ihtiva etmek için böyle adlandırılmıştır.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Işık.

FARUK IŞIK (Van) — Efendim, İktüzüğün heyeti umumiyesi üzerinde görüşmeler yaparken de Muhterem Senatoya arz etmiştim: Siyasi parti grupları Anayasada bir esas olarak ele alınmıştır. Ve bağımsızlar için siyasi grup teşkili Anayasaya aykırıdır. Çünkü, siyasi partiler Cemiyetler Kanunu mucibince teşekkül eder. Onların Meclislerdeki siyasi parti grupları Anayasa Mahkemesine hesap verirler ve Anayasa Mahkemesinin murakabesi altında bulunurlar. Binaenaleyh, müstakillerin bir grup halinde çalışmaları tamamen mesnetsiz oluyor ve hiçbir murakabeye tabi olmuyor. Bu itibarla, bu maddenin ve diğer maddelerin de bu esaslar dairesinde tanzimi için Komisyonun maddeyi geri almasını istirham ediyorum. Olmadığı takdirde bir takrirle huzuruza geleceğim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Selâmi Üren.

SELÂMÎ ÜREN (Tekirdağ) — Muhterem arkadaşlar, 8 nei maddenin görüşülmesinden evvel 14 neü maddenin görüşülmesi ve Yüksek Heyetinizce eğer siyasi parti grupları haricinde bir grubun Senatóda teşkili kabul edilirse, ondan sonra siyasi grupların oranlarının tesbiti eihetine gidilmesi bence daha usule uygun olacaktır, kanaatindeyim. Çünkü evvelâ grupları teşekkül ettirelim. Ondan sonra oranlarını tesbit edelim. 14 neü madde henüz kabul edilmediğine göre gruplar teşekkül etmiş değildir. Bugün mevcudolan gruplar yalnız siyasi parti gruplarıdır. Bunun haricinde her hangi bir grup meveut değildir. Yine şunu da belirteyim ki; 14 neü madde parti gruplarına tanıdığı hakları, siyasi parti gruplarına tanıdığı hakları diğer gruplara tanı-

mamaktadır. Bunun da ne derece siyasi grup olacağı münakaşa edilebilir. Grup teşkili için evvelâ karşımızda bir hükmi şahsiyetin de mevcudolması icabeder. Çünkü 15 nei madde bizi o tarafa götürüyor. Diyor ki; siyasi partilere mensubolmayanların teşkil ettikleri gruplar da aralarında görev taksimi yaparlarsa, yukarıdaki fıkra hükümleri tatbik olunur.

Grup teşkil edilince, grubu temsil edecek bir divânın da bulunması şart olduğuna göre ve bunların da her hangi bir siyasi parti gibi birleşik bir temayülleri de ortaya çıkmıyacağına nazaran, bu grubun ne şekilde teessüs edeceği, başkanların da onları nasıl temsil edeceği münakaşa mevzuudur. Binaenaleyh, 14 ve 15 nei madde hükümleri görüşülmeden, 8 nei maddenin görüşülmemesi lâzımgelir kanaatindeyim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Başka söz istiyen var mı? Buyurun Sayın Sarıgöllü.

OSMAN SAİM SARIĞÖLLÜ (Aydın) — Muhterem Başkan, muhterem Cumhuriyet Senatosu üyeleri; İktüzüğün hazırlanması başladığı günden beri mucibi münakaşa ve ihtilâf olan husus gruplar meselesidir. 8 nei madde siyasi gruplar oranlarını kapsamakta Halbuki mevzuunun esası, 8, 13, 14 ve bununla ilgili bütün maddelerde siyasi parti gruplarından ayrılmak suretiyle müstakil duruma geçmiş olanların da aynı grup mevzuu üzerinde durmaları, bu maddelerin hemen hemen bu şekilde tedvinine doğru bir istikamet almıştır.

Anayasanın tâyin ettiği, mesuliyet tanıdığı gruplar ve oranlar yalnız siyasi parti gruplarına has ve munhasırdır. Bunun izahlarını bundan evvelki aynı maddelerin müzakereleri esnasında bertafsil yapmıştık. Bugün, tekrar geri alındıktan sonra yapılan müzakerelerde de yine aynı husus ele alınmış ve bu oranların tesbiti hususundan başlamak üzere tedvinde, kanaatimece aynı hataya düşülmüş bulunmaktadır. Bu sebeple ben de biraz evvel arkadaşımın burada arz ve izaha çalıştığı gibi 8, 13 ve 14 neü maddelerin yeniden tetkika tabi tutularak bu hususların tashihi Anayasanın hükümleri muvacehesinde zaruri görmektedirim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Atalay.

SİRRI ATALAY (Kars) — Sayın Faruk Işık, Parlâmento faaliyetlerinde, meveut Ana-

yasa hükümlerine göre, ancak siyasi parti gruplarının Cemiyetler Kanununun siyasi partileri yönetmesi, müeyyideye tabi tutması ve bir nizam sokması bakımından, ancak siyasi parti gruplarına bu mesuliyetin verilebileceğini, bağımsız veya terekkep tarzına göre her ne suretle olursa olsun, diğer üyelerin bir siyasi grup kuramayacaklarını, ifade ettiler.

Sayın Sarıgöller ve Sayın Selâmi Üren arkadaşımız da, Komisyona 8 ne, 13 ne ve 14 ne maddelerin iadesiyle yeniden tedvinini istedikler.

Yüksek Heyet hatırlar ki, geçen yıl Başkanlık Divanı seçiminden doğan, Anayasanın 85 ne maddesinin 1 ne fıkrasının ne şekilde anlaşılacağı yolundaki itiraz ve ihtilâflar uzun münakaşaların konusu olduktan sonra Yüksek Heyet tarafından bir karara bağlanmıştı. Yüksek Heyetiniz uzun tartışmalardan sonra bir karar metni kabul etmişti. Bu karar metnine göre Anayasanın 85 ne maddesinin birinci fıkrasının, Parlâmento faaliyetlerinin sadece ve münhasıran siyasi parti gruplarına tahsis edileceği şeklinde anlaşılacağı idi.

Yüksek Heyetiniz peşin olarak bu hususta bir karar itiraz etmişti. Bu kararın ışığı altında 8, 14, 15 ne maddeler hazırlanmıştır. Parlâmentolarda verilen bu ne kararlar, meşru hüviyetini taşıdığı müddetçe bir kanun mahiyetindedir. Parlâmentoyu daima bağlar. Bütün parlâmentolarda teferruata ilişkin ne içtüzükler vardır, ne kanunlar vardır; sadece gelenekler vardır. Parlâmentoları gelenekler yaşatır ve gelenekler bağlar. Çift meclis sisteminde siz hiçbir meclisin karşılıklı münasebetlerini tâyin eden bir kanun göremezsiniz. İchtüzüklerinde de bu münasebetleri tanzim eden hüküm göremezsiniz. Ama teamüller kurulmuş, gelenekler kurulmuştur. O gelenekler kanun mahiyetindedir. Seneler boyu iktidarlar değişir, başkanlık divanları değişir, parlâmentoların terekkep tarzları değişir, ama o gelenekler demokratik hayatın sağlam bir unsuru olarak kalır ve onları bağlar. Yüksek Heyetiniz daha önce bu yolda Anayasanın 85 ne maddesinin nasıl anlaşılacağına dair kesin bir hüküm vermiştir, ve madde hükme göre hazırlanmıştır. Şimdi arkadaşlarımız, «hayır» diyorlar. Bu meselede Sayın Faruk Işık arkadaşımız da dâhil olmak üzere, karar verildi, Yüksek Heyet Anayasanın 85 ne maddesinin ne şekilde anlaşılacağı

ğy yolunda karar vermiştir. Artık yeni bir münakaşa zemini açmaya ve yeni bir münakaşaya girmeye imkân yoktur. Yüksek Heyetin ekseriyet kararının ifadesi olan hususta üniversite ne demisti? Anayasanın 85 ne maddesi, siyasi partilerin geçmişte, Başkanlık Divanının ekseriyeti elinde bulunan bir parti karşısında diğer siyasi partileri, Cumhuriyet Senatosunun veya diğer Meclisin tümü nazarında, siyasi parti gruplarının, mutlaka temsiline garantisidir. Bu ifade Anayasanın 85 ne maddesinde var. 85 ne madde neyin ifadesinin garantisidir: Siyasi partileri ve o grupları Başkanlık Divanından mahrum etmemek yolunda. Ama, bu demek değildir ki, o siyasi mecliste, yani parlâmentonun içinde, siyasi parti gruplarının dışında da öyle terekkep tarzı olabilir, ki siyasi partilerden daha çok üye bir araya gelemiycek ve grup kuramayacak.

Şimdi bu hususta diğer devletler içtüzüklerine birer birer göz gezdirelim: Fransa Cumhuriyet Senatosu İchtüzüğü madde 5: «Gruplar, o gruba iltihak etmeye karar veren senatörlerin listesinin Senato Başkanına tevdi edilmesiyle teşekkül eder. İhdasları sırasında ve Senatonun her yenilenmesinden sonra, grupların, müemel bir şekilde siyasi hareketlerinin ilkelerini ve türlerini gösteren siyasi bir beyanatta bulunmaya hakları vardır. Grupların listeleri her yıl mutat Eylül içtması başında Resmi Gazetede neşredilir.

Gruplar serbestçe divanlarını teşkil ederler.

Her grup en azından on bir üye ihtiva eder. Statüsünü, teşkilini ve ücret tarzını bizzat kendisinin tanzim ettiği bir idari kâtiplik vasıtasıyla, iç hizmetini temin edebilir.

Grup kâtipliklerinin...» gibi şeyler.

Siyasi partiler grup kurar, siyasi partiler dışında siyasi grup kurulmaz diye her hangi bir ifade ve beyan yok. Fransa neden kaçmıştır? Fransa bir bakanın bir gün sadece muayyen kişilerin menfaatlerini temin için, birden bire Millî Meclisin terekkep tarzına büyük şekilde, değişiklik getirecek şekilde menfaatleri bir arada çarpıştırarak ve menfaatler üzerine kurulacak grupları menetmiştir.

Fransa'da yıllarca parlâmentolarda menfaat grupları kurulduğu için, son De Gaulle anayasasında ve ona uygun içtüzüklerde meslek

ve menfaat grupları kurulamaz şeklinde hüküm vardır. Bizim de Senatamızda ve Meclislerimizde Anayasanın ve içtüzüklerin menettiği; husus ancak bölgevi yani memleketi parçalayıcı, veyahut menfaatlara müstenit gruplar kurulmasıdır. Aksi takdirde, Anayasanın temin etmek istediği şey Parlâmento faaliyetlerini himaye- dir, Parlâmento faaliyetlerini tanzimdir. Parlâmento faaliyetlerinin tanzimi için de, üyelerin bir araya gelip, müşterek bir faaliyet göstermeleridir.

Şimdi soruyorum; siyasi grupların kurulmasında, Parlâmento faaliyetlerini aksatıcı, yahut zedeleyici husus var mıdır? Birşeyi biz menetmeye çalışırken, biraz da onun mahzurlu taraflarını göstermemiz lâzımdır. Nedir, zarar ne olacaktır lütfeder söyler misiniz? Yani 10 kişiden fazla siyasi parti grubu olmayan Tabii üyelerin, Cumhurbaşkanlığı kontenjanından seçilenlerin veya Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi veya Millet Partisi veya Bağımsız üyelerin bir araya gelip, biz siyasi grup kuracağız ve faaliyetlerimizi müşterek bir şekilde tanzim için İchtüzüğün bize imkân hazırlamasını istiyoruz, dedikleri takdirde, bunun ne mahzuru vardır, lütfen söyler misiniz? (Soldan, Anayasa, Anayasa sesleri) Hangi Anayasa? Anayasanın 85 nci maddesinin ne mânada anlaşıldığı açık.

Anayasanın 85 nci maddesinin birinci fıkrası açıkça neyi garanti ediyor? İfade ettim. Neyi garanti ediyor? Siyasi partileri mahrum etmemeyi temin ediyor. Yoksa siyasi partilerin dışında kalan üyeleri, Parlâmento faaliyetlerinden menetmeyi hedef tutmuyor. Böyle bir şey yok ve olmasına da imkân yok. Demokratik bir Anayasa bunu getirmez, getirmesine de imkân yoktur. Demokratik Anayasa ise; ama değilse getirebilir. O ayrı mesele.

Şimdi İtalya İchtüzüğünü okuyorum. İtalya İchtüzüğü madde 16:

«Senatörler seçimlerden veya tâyinlerden sonraki (dikkat buyurun tâyinlerinden ki, orada Cumhurbaşkanı tâyin edebiliyor ve adedi bizden fazla değildir, 15 kişidir, başka tâyin yoktur) ilk oturumdan itibaren beş gün zarfında hangi parlâmento gruplarına gireceklerini bildirmekle mükelleftirler.

Her hangi bir grubun en az on senatörden terekkebmesi lâzımdır.

Üyeleri 10 u bulmayan bir gruba mensup senatörler, birbirleriyle anlaşmak suretiyle on üyeden aşağı olmamak üzere bir grup teşkil edebilirler....»

İşte sarıh! Bu on üye hiç bir siyasi partiye mensup değildir. Ama on üye bir araya gelip «Ben, parlâmento faaliyetlerinde derli toplu, nizamlı olarak çalışmak istiyorum, İchtüzük hükümlerine göre idari bakımdan bir siyasi grup, siyasi parti değil, siyasi grup şeklinde tavazzuh etmek istiyorum.» diyebilir. Anayasanın hangi hükmüyle çıkıp hayır diyeceğiz? İchtüzüğün hangi hükmüyle çıkıp hayır diyeceğiz? Bilâkis demokratik düzen itibarıyla tanzim edeceğiz. Anayasanın sarıh ve kesin olarak menetmediği bir hakkı, bir yetkiyi Parlâmento üyelerinden esirgemeye elbette ki hakkımız yoktur. Çünkü, komisyon bu hususu üniversiteden sormuş, demişler ki; siyasi grup kurulup kurulmaması hususundaki fikirlerimiz nelerdir? Bu suale karşı, ilim adamlarımız bu yolda üç görüşe sahiptirler. İstanbul Üniversitesinden Sayın Tarih Zafer Tunaya ve Doçent Doktor A. Selçuk Özçelik şu düşüncededirler : Anayasanın gereğiyle müzakerelerde açık olarak ortaya çıkan sonuç, Parlâmentoda siyasi parti gruptan başka, parti gruplarına tanınan haklardan ve imtiyazlardan istifade edilecek durumda siyasi grupların kurulmayacağıdır. Bu iki sayın hocanın fikirlerine elbette ki hürmet ederiz. Görüşleridir, görüşleri hürmete lâyıktır. Kendi görüşlerine göre parlâmentolarda siyasi parti gruplarının dışında grup kurulamaz. Bu düşünceleri de neye istinadediyor? Anayasanın müzakereleri sırasında Sayın Turhan Feyzioğlu'nun, siyasi parti grubu kurulması yolundaki bir önergesi üzerine komisyon sözcüsü Turan Güneş'in açıkça ifadeleri zabıtlarda. Bu önerge üzerine verdiği açık beyanat şudur ki; müstakiller ve terekkeb tarzına göre Parlâmentonun diğer üyeleri siyasi grup kuracaklardır. Fakat üniversitenin bu iki sayın üyesi kendi görüşleri olarak, üniversitenin görüşü değil, kendi görüşleri olarak ifade etmektedir. Kendi görüşlerini ifade ediyorum. Anayasanın 85 nci maddesiyle ilgili yukarıda tarih ve sayısı belirtilen yazımız Hukuk Fakültesi 1 numaralı Esas Teşkilât Kürsüsü Profesörü Doktor Tarih Zafer Tunaya ile Doçent Doktor Selçuk Özçelik tarafından incelenmiş,

bu hususta hazırlanan rapor ilişikte takdim kılınmıştır. Bu görüş, İstanbul Üniversitesinin görüşü değil, sadece bu iki muhterem üyenin fikirleridir.

Bunun karşısında Ankara Üniversitesinin; Anayasanın 85 neı maddesi hakkında Üniversitemiz Hukuk Fakültesinden alınan, dikkat buyurun ikisi arasındaki fark buradadır. 23.5.1963 tarih ve 2370 sayılı yazının birer örneği : Birisinde iki sayın üyeye havale edilmiş ve iki sayın üyenin bu husustaki fikirleridir. Diğerinde ise 4.6.1963 tarihinde Ankara Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin'in, «Anayasanın 85 neı maddesi hakkında üniversitemiz Hukuk Fakültesinden alınan 23.5.1963 tarih ve 1270 sayılı yazı ve ekinin birer örneği ilişik olarak sunulmuştur.» Mün-ci Kapani, İlhan Arsel, Bülent Nuri Esen, Doçent Doktor, Prof. Doktor, Prof. Doktor; üç imza ile. Bunları da kendi fikirleri olarak kabul edelim. Üniversite Hukuk Fakültesinin görüşü olarak bildirmesine rağmen...

Bunların görüşü ise şu yoldadır :

«Diğer taraftan, Parlâmento üyesi, milletin temsileisidir. Bu sıfatı ile, her türlü Parlâmento faaliyetine katılmak yetkisini haizdir. Siyasi parti gruplarına mensup bulunmayan Meclisler üyelerinin grup teşekkülleri kurmalarını Anayasanın menetmiş olduğunu söylemek, onları yasama görevlerini ifadan alıkoymak sonucunu doğurur.»

Devam eder :

«Gerçekten 85 neı maddenin ikinci fıkrası hükmü bu yolda bir yasak koymaktadır, denemek olursa (Meclislerin bütün faaliyetleri), sadece siyasi parti gruplarına ifa edilmek gerekecektir. Millî temsil yetkisini Anayasadan almakta olan bir kimseye bu yetkinin gerektirdiği faaliyetleri menetmek ise, Anayasa iradesinin zıddına tefsir teşkil eder. Anayasamızın, on üyelik bir siyasi parti grupuna temsil olunma teminatı sağlarken, faraza otuz üyelik bir bağımsızlar grupunu temsil imkânından yoksun bırakmış bulunduğunu kabule imkân yoktur. Bu esası koyduktan sonra, üyenin millî temsil görevini yerine getirmemesi neticesini doğuracak bir mekanizma veya sistem düşünülmüş olması, mantıkla kabili izah olamaz.» Ve devam ediyorlar: (85 neı maddenin ikinci fıkrası ile konulan esas İctüzük tan-

zımında siyasi parti gruplarının adilâne muamele görmesini temine mâtuftur.) 85 neı maddede Anayasanın ikinci fıkrasının istediği şey siyasi parti gruplarının tümüne karşı adilâne bir teminata bağlanmalarıdır ve bu teminatın sağlanması hususudur. Yoksa diğer üyeleri mahrum etmek değildir. Teminata. Buna aykırı düşünen arkadaşlarımız der ki; mademki Anayasanın 85 neı maddesinin birinci fıkrası «siyasi partiler Başkanlık Divanı da oranlarına göre temsil edilir» deniyor. O halde bu olamaz. Bu bir mantık ve düşünce tarzıdır. Bizi Sokrat'a götürür. Malûm, kaplumbağa - tazı hikâyesi. Her ikisini koşturmuş, hesabını yapmış, o halde kaplumbağa şu kadar fazla ilerler demiş.

İlerler. Kaplumbağa, tazıdan daha çok koşar mantığını kurmak mümkündür. Eğer hep böyle düşünersek tevhidten kaplumbağayı tazıdan daha süratli hale getirmek mümkündür. Bu mantık, silsilesi ile ve düşünce prensibinin dışında olan bir mantık yoluyla buna varmak mümkündür. Mademki Anayasa sarîh olarak bundan da istifade ediliyor diyor, o halde mahlûldürler. Sağlam bir düşünce prensibinin bize sağlık verdiği Anayasa düzeni içerisinde mantığın kabul edeceği bir şey değildir ve olamaz.

85 neı maddenin ikinci fıkrası ile konulan esas, İctüzük tanziminde siyasi parti gruplarının adilâne muamele görmesini temine mâtuftur... Diğer bir ifade ile bu hüküm, siyasi partiler, Meclis faaliyetlerine kuvvetleri ölçüsünde katılma teminatı sağlamaktadır.

Filhakika, nispi temsil esasının kabul edilmiş olması, siyasi partilerin belirli orantı ölçüsünde Parlâmento faaliyetlerinde rol almalarını gerektirir. Kaldı ki, aynı esas siyasi partilere mensup bulunmayan Parlâmento üyelerinin de gruplaşmasını gerektirecek mahiyettedir. Siyasi parti grupları dışında kalan Parlâmento üyeleri hakkında ayrıca hüküm konulmamış olması, bunların gruplar meydana getirmeyecekleri anlamına gelemez. Bu yolda bir anlayış, temel hürriyetlerden olan bir araya gelme hakkının da özüne dokunmak demek olur.»

Eğer meneder, 10 kişi bir araya gelip siyasi grup kuramaz dediniz mi, Anayasanın hükümlerine aykırı olarak, falân falân sayıdaki kimselerden, üç kişiden fazla kimsenin, bir araya gelip de bir cemiyet kurması gibi imkânlarına dahi

mâni olmak istiyeceğiz. Hayır siz kuramıyacaksınız diyeceğiz. Tamamiyle bir araya gelme hürriyetini dahi biz menetmiş olacağız.

Üçüncü görüş Siyasal Bilgiler Fakültesinin görüşüdür; bu görüş ortadadır. İki fikrin tam ortasındadır. Fakat elbette ki mazbut bir düşünmenin neticesi olarak hiçbir zaman Anayasanın 85 nci maddesinin dar mânada tefsirine iltifat etmiyen bu görüştür. Bu da şudur :

«Özetle söylemek gerekirse, Meclislerimizdeki siyasi parti mensupları ve grupları dışında kalan parlömanterlerin Anayasa teminatı ve hakları içinde ve binaenaleyh siyasi parti gruplarına eşit bir statü dâhilinde teşkilâtlanmaları mümkün değilse de, bunların Meclis içi çalışmalarında müessiriyetlerini ve faaliyetlerini rasyonalize bir faaliyet ve müessiriyet imkânına kavuşturacak şekilde teşkilâtlanması imkânsız görünmemektedir. Meclis kendilerine sekreterler verilmesi, salon tahsisi, hattâ Meclisin protokoller temsillerinde, bu sıfatla kendilerine kontenjan ve yer ayrılması mümkündür. Anayasada sarîh olarak yasaklamadığı ve bertaraf etmediği noktalarda.....»

Dikkat buyurun; Anayasanın sarîh olarak menetmediği, meselâ 94 nci maddesi der ki, «Karma Komisyona iktidar grupundan veya gruplarından şu kadar üye bulunacaktır...» Eğer onlara orada siz bulunacaksınız deniyor ise, ki müspet bir neticedir, ama onun dışında her hangi bir mesele de sarîh olarak bulunması mecburi ise, yani tahsisi siyasi parti gruplarına yapıp diğerlerini esirgemiyor ise bir hak iddia edilmez. Ama onun dışında sarîh olarak siyasi parti grupları munhasıran şunlar arasında da temsil edilecek demenin dışında bütün haklardan istifade edeceklerdir.

« noktalarda parlömanter çalışmaları ihtiyaçların empoze ettiği şekilde bir düzene bağlamak prensibinden yararlanmak mümkündür. Binaenaleyh bağımsızları (siyasi parti grubu) statüsü dışında bir idari teşkilâtlanmadan alıkoymak yolu kapalı değildir.»

O halde bir ve ikinci görüşün tam orta yerinde yer alan bu görüşte, Anayasanın dar mânada hele 85 nci maddesinin birinci fıkrasının arkadaşlarımızın dediği mânada anlaşılmasına imkân olmadığını açıkça ifade etmektedirler. Anayasanın sarîh olarak esirgemediği, diğer bü-

tün memleketlerin İçtüzüklerinde hükme bağlanan siyasi grup meselesini bizim şimdi çıkıp da illâ ve illâ siyasi parti grupları bu haklardan ve imkânlardan faydalamp onun dışında gruplar, yahut 10 dan ziyade Parlâmento üyesi bir araya gelip bir teşkilâtlanma yoluna gider diye Anayasanın toplanmayı temin eden temel hürriyetlerine kastederecesine ortadan kaldırmaya hakkımız yoktur ve bu mümkün değildir. Bu sebeple Komisyonun büyük bir lûtufla hazırladığı 8 nci maddenin iltifatlarınıza nail olması ve kabulü, sağduyunun ifadesi ve sağduyunun bir zarureti halindedir. Çünkü Yüksek Heyetiniz daha önce bu hükmü tesis edecek şekilde buna ışıktutar şekilde bir karar vermiş bulunuyorsunuz.

Hürmetlerimle...

İÇTÜZÜK KOMİSYONU SÖZCÜSÜ NÜVİT YETKİN (Malatya) — Müzakerelere kolaylık verir diye Komisyon adına bir şey arz etmek istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

İÇTÜZÜK KOMİSYONU SÖZCÜSÜ NÜVİT YETKİN (Malatya) — Kıymetli arkadaşlarım, müzakere edilmekte olan husus, İçtüzüğü müzün 8 nci maddesi olduğu halde söz alan kıymetli arkadaşlarımızın İçtüzükte grupların teşkiline mütaallik olan bâzı maddelerin tahliline geçmiş oldukları görülmektedir. Aslında heyeti umumiyesi üzerindeki müzakereler geçmiş olup tasarı üzerindeyiz, maddeleri görüşüyoruz. Maddeler görüşülürken umumu üzerinde mütalâa serd etmek kanaatimece bizi salim mecraya götürmemektedir. Selâmi Üren arkadaşımız aynı noktayı nazara iltihak ederek 14 nci maddenin 8 nci maddeden evvel müzakeresini teklif etmişlerdir.

Ondördüncü madde, şimdi münakaşaları üzerine toplamış olan hususları ifade eden, bir madde olması itibarıyla, Komisyon olarak, meselenin prensiplerini halletmek yönünden bu tarz müzakereye biz de iltihak etmekteyiz. Usul bakımından arz ediyorum, ondördüncü maddeyi daha evvelden görüşmek bu suretle bu mevzular üzerindeki görüşlerimizi teati ettikten sonra varacağımız neticeye göre 8 nci maddeyi ve diğer ilgili maddeleri görüşmek daha uygun gelecektir. Zaten konuşmalarda, gayriihtiyari 8 nci madde üzerinde dahi konuşurken 14 nci maddenin vaz'etmiş olduğu prensipleri tartışmaktadır. Buna iltifat buyurulursa usul meselesini hallet-

miş, 14 neü maddeyi başa almış onun üzerinde enine boyuna arkadaşlarımızı dinlemiş ve cevap arz etmiş oluruz.

BAŞKAN — Efendim, bu hususla ilgili bir tahrir de gelmiştir. Onu okutaym, müsaadenizle.

Sayın Başkanlığa

8 nei maddenin, 14 - 15 nei maddelerin görüşülmesinden sonra, müzakeresini arz ve teklif ederiz.

Adana
Nuri Âdemoğlu

Tekirdağ
Selâmi Üren

BAŞKAN — Komisyon da iştirak ediyor. Binaenaleyh, ben şimdi 13 neü maddeye geçelim, yahut 14 neü madde... (14 neü madde sesleri) Evet, 14 neü maddenin tereihan müzakeresini reyinize sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi efendim, 14 neü madde hakkında ilk söz Sayın Saim Sarıgöllü'nündür. (Madde okusun, Reis Bey sesleri)

Affedersiniz, daha önce madde okunsun. 14 neü madde müzakere edilirken söz almışlardı. Şimdi söz sırasını okutuyorum.

Fikret Turhangil, Nusret Tuna, Selâmi Üren, Osman Saim Sarıgöllü, Cahit Okurer, Mehmet Özgüneş, Celâl Ertuğ, Ahmet Yıldız, Necip Damişoğlu, Faruk Işık.

14 neü maddeyi okutuyorum.

Cumhuriyet Senatosu grupları

MADDE 14. — Cumhuriyet Senatosunda üyesi bulunan siyasi partiler, Cumhuriyet Senatosu çalışmaları ile ilgili faaliyetlerde bulunmak üzere gruplar teşkil edebilirler.

Hiçbir siyasi partiye mensubolmayan üyeler de, Anayasanın munhasıran siyasi parti gruplarına tanıdığı haklara sahibolmamak şartıyla, kendi aralarında gruplar teşkil edebilirler.

Gruplar on üyeden az olamaz.

Hususi, mahallî veya meslekî menfaatleri savunmaya mâtuf gruplar teşkil edilemez.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Sarıgöllü.

OSMAN SAİM SARIĞÖLLÜ (Aydm) — Muhterem Başkan, Muhterem Cumhuriyet Senatosu üyeleri; İçtüzüğün ondoördüncü maddesi, aynı İçtüzükte muhtelif zamanlarda tartışma konusu olan ve siyasi parti gruplarının dışında yine siyasi gruplar kurulup kurulamayacağı mevzuunun münakaşası sonunda, yine İçtüzükte yer

almış bulunmaktadır. Arkadaşlar derler ki; yeni Anayasa reaksiyoner bir Anayasadır. Yani bundan evvelki ekseriyet sistemi ile cereyan eden seçimler sonunda iktidara gelen, partiler, muhalefet partisine gerekli hakları tanımadıkları içindir ki, bu yolda bir hüküm sevk edilmiştir. Bu, mucibi münakaşadır, doğru olabilir. Ama reaksiyoner bir Anayasa, siyasi parti grupları arasındaki düzeni nazarı itibara almış; siyasi parti grupları ise Cemiyetler Kanununa göre teşekkül etmiş siyasi partilerin Meclisteki, Anayasanın tanıdığı hakları kullanmak üzere kuracağı gruplardır. Yoksa maddenin tedvininde görüldüğü gibi (kurabilirler) değildir. Hayır, kurmak mecburiyetindedir. Her siyasi parti kendi grupunu teşkil edip Meclisin siyasi faaliyetine katılmak mecburiyetindedir. Binaenaleyh, kurabilirler değil, kurmak mecburiyetindedirler. Bu mecburiyeti tahmil ederken siyasi parti grupları on kişi gibi bir takyit altına alınmıştır. Bir siyasi teşekkülün Meclislere gönderdiği üyelerin yekûnu eğer on kişiyi bulmuyorsa siyasi parti grubu hüviyetini iktisabedemez.

Derler ki; «Cemiyetler Kanununa, cemiyet kurma, topluluk kurma hususlarına mugayirdir.» Hayır, Cemiyetler Kanunu, topluluğu tanzim eden bir kanundur. Binaenaleyh, topluluğu tanzim ederken Cemiyetler Kanununa göre kurulmuş siyasi partileri on kişi gibi bir adedle tahdidedip, siyasi hüviyet tanımazsa, on kişiden fazla olan tabii üyeler var. Gelişleri, Senatamızda, Anayasa ile taayyün etmiştir. Bunun dışında müstakil duruma geçmiş, bir gün evvel siyasi partinin kadrosundan, her hangi bir sebeple, ayrılmış, liberal, nim liberalist bir zihniyet, diğer bir parti kadrosundan ayrılmış Devleteçi bir zihniyet, öbür partinin kadrosundan ayrılmış sosyalist bir zihniyete sahip zevat bir araya gelecekler ve müstakil siyasi bir grup kuracaklar. İstirham ederim, ben biraz da bunu ciddiyetle kabili telif bulmuyorum. Nasıl olur, birbiriyle bağdaşmayan bir zihniyetteki eşhas bir araya gelir de siyasi müstakil gruplar kurar? Anayasa, ancak bu gruplara Anayasa Mahkemesine dâva açmak, seçimlerde aday göstermek, Başkanlık Divanındaki kontenjanların muhasebesinde söz sahibi kılmak gibi birtakım hakları tanımış. Bunun dışında biz de bir grup kuralım hattâ Başkandan bir de oda isteyelim, sekreterimiz de olsun, fakat bizim düşündüğümüzün ne olduğunu

kimse bilmesin. Çünkü bu grubun ne Tüzüğü, ne de programı, hiçbir şeyi belli olmıyan hattâ siyasi parti kurmak cesaretinin dışında kalan, özür dilerim belki içimizde gücenenler olacaktır, gücenenler, eğer siyasi faaliyette bulunacaklarsa, kanunların kendilerine tanıdıkları haklar vardır. Bir tarihte İngiltere'de Disraeli kendi bulunduğu partisinde, zihniyet bağdaşmazlığı dolayısıyla ayrılmış, siyasi bir parti kurmuş ve bu parti iktidara gelmiştir. Ama hiçbir zaman ben müstakil ve siyasi grup kurayım da politik birtakım oyalanmalarla zamanımı öldüreyim gibi memleket hizmetinden de bigâne kalmamıştır. Siyasi tarihleri tetkik ettiğimiz zaman göreceğiz her memlekette anlaşmazlıklar zuhur eder. Bizim siyasi tarihimize de vardır; C. H. P. den Demokrat Parti doğmuştur, Demokrat Partiden Millet Partisi, Hürriyet Partisi, en yakın zamanda da C. K. M. Partisinden Millet Partisi adında yeni bir parti doğmuş bulunuyor. Ama biz müstakil kalalım, İktidara da maddeler koyalım, binaenaleyh birkaç kişi bir araya gelelim, birçok hakları istimal edelim, fakat bizim ne yapmak istediğimiz, ne düşündüğümüz kimsece bilinmesin. Ama biz istediğimiz zaman istediğimiz gibi rahat rahat konuşalım. Özür dilerim ama bundan içtinabedelim.

Mademki Anayasanın yine âmir hükmüne göre mesaiyi tanzim edecek bir İktidâr yapacağız, öyle ise bu İktidârın emrettiği hususata da riayet edelim. Bir siyasi parti grubu Mecliste 100 kişi ile temsil edilir ve orada kendisine tanınan Anayasa hakları istimal edilirken bir diğer Mecliste 10 üyeyi bulamadığı için kendisi siyasi grup kuramaz. Fakat bunun yanında tüzüğün fikriyatı ve sairesi her hangi bir şekilde ne efkârı umumiyece, ne Meclise arz edilmeyen bâzı arkadaşlar, bir araya gelecekler ve diyecekler ki, biz bir grup kurduk, siyasi gruptur ve faaliyetlere iştirak edeceğiz. Acaba bu siyasi grubun doktrini nedir? Fikriyatı nedir; ne yapmak ister ve nasıl bu haklardan istifade edecektir? Siyasi Parti gruplarına tanınan haklardan istifade etmemek kaydıyla grup kurmak ve o zaman bu bir nevi dostluk grupları haline gelir. Meselâ Fransız - Türk Parlâmentoları Dostluk Grubu... Böyle bir grup kurmanın İktidârı ıthalinde de bence, bir şey yok. Ama bari orada yine bir isim var. İki Parlâmentonun tarihî veya aktüel birtakım

muamelelerinde kolaylık yaratmak, dostluk tesis etmek gayesi grubun ismini teşkil ediyor. Fakat bu gruplar nedirler? Ne yapmak isterler bu siyasi gruplar? Bütün mesele burada.

Eğer biz Anayasanın şu âmir hükmünü karşısında, İstanbul Üniversitesinden gelen yazıda bunu Anayasa kürsüsü cevaplandırmış. Ankara Üniversitesinden gelen yazı da Hukuk Fakültesinden gelmiş. Vallahi, fakülte yazısı ile üniversiteden gelmiş olması; kanaatimece ilmi mütalâa üzerinde bir tartışma konusu olmamalı. Bu mevzuda yetkili bir Anayasa profesörü ve doçenti o Hukuk Fakültesinin yetkili bir organı olarak mütalâasını vermiş. Diyor ki; bu Anayasa şu reaksiyoner hüviyeti içinde, zaptırapta muhtaç siyasi teşekküller nazarı itibara alınmış ve siyasi parti gruplarının dışında müstakillerin grup kuramayacağı neticesine varılmıştır.

Öbür üniversitenin yetkili eşhası, onlar da diyor ki; «Böyledir ama, kurlmaları icabeder.» Yüksek Senatonuzda bütün bunlar münakaşa edildi ve hattâ buna riayet edilmeden yapılan seçim neticesinde yeniden Anayasa ve Adalet Komisyonuna hâdise götürüldü, bir başkanlık divanı seçimi dolayısıyla. Ve ondan sonradır ki, üniversitelere yazıldı. Yalnız üniversiteden bizim sorduğumuz, bunun nasıl olması iktiza eder, şeklinde değil, biz bu maddenin nasıl anlaşılması lâzımgeldiği şeklinde bir sual sorduk. İstanbul Üniversitesi Anayasa kürsüsü nasıl anlaşılması lâzımgeldiğine cevap verdi. Ankara Hukuk Fakültesi de nasıl olması iktiza ederin cevabını verdi. Binaenaleyh zaten bizim Anayasa ve Adalet Komisyonunun sorusuna cevap teşkil etmedi. Sebep; mesele biz Anayasada bir maddeyi tedvin veya tefsir gibi bir mevzu ile iştigal etmedik. Biz 84 nci maddenin, 85 nci maddenin nasıl anlaşılması iktiza ettiği üzerindeki tereddüdümüzün ilmi otoriteler tarafından, yetkili eşhas tarafından açıklanmasını talebetmiştik. Ve buradan gelen cevabı, füzûlerek arz edeyim ki, yalnız İstanbul Üniversitesi soruya cevap verdi. Bu madde şöyle anlaşılır; ve binaenaleyh siyasi partilerden gayri hiçbir kimse veya seçilmiş kişiler veya mevcutlar siyasi partilerin dışında siyasi grup kuramazlar. Biz bunun cevabını bu şekilde aldık ve bu şekilde Anayasa hükmünü anlamaktayız.

eğer Anayasayı her gün kendi anlayışımız için de tefsire tabi tutup bunu yorumlamaya kalkarsak bu Anayasa, daha bu günden ne fikirlerimize cevap verebilir, ne de kendi getirmek istediği müesseseleri tamamen getirmiş olur.

Özür dileyerek şunu arz edeyim; yine aynı anlayış içinde, efendim gücendirmiyelim, meselâ gruplar adına söz verilirken, özür dileyerek arz edeceğim, siyasi parti grubu hüviyetini kaybetmiş partilerin buradaki mümessillerine grup adına söz verilmektedir. Evet, belki bir polites, bir nezaket meselesidir. Fakat Anayasaya aykırı. Grubunu kabul etmedikten sonra grup adına nasıl kalkar söz veririz? Arkadaşlarımızın gücenmemesi lâzımdır. Anayasa böyle tâyin etmiş; adedi on kişiyi bulmayınca siyasi parti hüviyetini iktisabedemez, diyor. Edemeyince, grubu adına konuşma hakkını vermek de yine Anayasaya aykırı. Fakat belki yılları geçen bir zaman içinde bu bir nezaket meselesi olarak daima kullanıldı ve siyasi parti grubu hüviyetini muhafaza edenler de buna fazlaca dokunmadılar. Fakat bu geniş müsamahakâr anlayış en nihayet müstakil arkadaşları da; biz de kurulum siyasi bir grup, gerçi hiçbir mesuliyetimiz yok ve istinadettiğimiz hiçbir kütile yok. Mecbur olup da ifade etmek zorunluğunda olduğumuz bir ideoloji, bir iktisadi sistemin müdafası külfeti vevahut her hangi bir mevzuda hiçbir şey yok. Ama bugün ak, yarın da işimize gelirse kara denilebilir. Çünkü, diğer siyasi parti grupları kendisine, «yahu senin tüzüğün şunları şunları şunları ihtiva etmektedir. Siz nasıl olur da bugün bunun aksine konuşursunuz gibi» her hangi bir iddiada da bulunamaz. Binaenaleyh, her ne kadar Cumhuriyet Senatosunun tarzı teşekkülü Millet Meclisinden farklı ise de, bundan evvel de arz ve beyan ettiğimiz gibi, 27 Mayıs ve Anayasa bu tabii üyelerin hüviyetlerini tesbit etmiştir. Bu, muayyen bir kontenjandır. Bunlar artamazlar. Allah gecinden versin, fakat eksilebilirler. Fakat Reiscumhur kontenjanı daimidir. Yani 15 tir. Bunun âzami, 5 i siyasi partilerden seçilebilir. Bunun dışındakiler tarafsız kişilerdir. Fakat siyasi parti grupları ki, siyasi grupların her gün adedleri o siyasi partinin kudret ve kuvveti nisbetinde değişebilir, çünkü, siyasi parti grupları aynı zamanda bu adedlerinin çoğalmasa işgal ettikleri sandalye ile aynı zamanda Hükümeti kurmak,

Hükümeti murakabe etmek, icabında ona diğer Mecliste ademiitimat ve burada da birçok mevzularda, meselâ, bütçe müzakeratında topunu birden iade etmek gibi bir bütçenin, Hükümet üzerinde kendi varlığını hissettirmek imkânlarını sağlamış durumdadır. Binaenaleyh, siyasi partilerin çoğunluğu, çok adedde sandalye işgal etmeleri Anayasanın kaydettiği bir nevi zaruretlerdendir. Binaenaleyh, biz müstakillere yani müstakil hüviyetini iktisabeden arkadaşlara; öyle zannediyorum ki hemen hemen müstakil olarak Meclise, Senatoya gelmiş çok az kişi vardır, bunlar da muayyen partilerin listelerinde yer almışlardır. Yani yalnız başına adaylığını koyup muayyen bir fikri savunarak müstakillen Senatoya veya Meclise iştirak etmiş bir arkadaş hatırlamıyorum. Binaenaleyh, müstakil arkadaşlar, müstakil çalışabilirler. Ne ise istiklâllerinin sebebi ona göre çalışırlar İstiklâllerinin sebebi ya fikrî ayrılıktır, ya idari bir sebeptir. Fakat bir fikir ayrılığı ise o zaman kendi fikrî ayrılığını gösterir veya hakikaten söylenmekte olduğu gibi Cumhuriyet Senatosunda 50 küsur müstakil vardır. Yok efendim öyle bir şey. Cumhuriyet Senatosunda 20 küsur tabii üye vardır. Bunlar siyasi partilerin dışındadırlar. Anayasa zaten bunların siyasi partiler ile teşriki mesailerini veya bir partinin içine girmelerini menetmiştir. Bunlar tamamen tarafsız olarak kalacaklar ve hattâ muvazene unsuru olarak icabında oylarını bir veya diğer tarafın lehinde veya aleyhinde kullanmak suretiyle dengeyi temin edeceklerdir.

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabii Üye) — Bu parti ile teşriki mesai değil mi, efendim?

OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Devamla) — Keşke olsaydı. Şimdi Reiscumhur kontenjanından gelenlerin hüviyetleri malûm. Diyorlar ki; biz de bir siyasi grup olalım.

Bundan çok evvel de söylemiştik. Acaba bu siyasi grubun adı ne olur? Bu siyasi grubun menşei, seçicisi Anayasanın tamamen müstakil hüviyet tanıdığı Reiscumhur. Binaenaleyh, bunlar bir siyasi grup hüviyetini, zaten siyasi bir hüviyet içinde parlâmentoda mesai sarf etmekte, ana bunlar gruplaştığı zaman kararmada çalışabilmek için mecburen bir idare heyeti kuracaklar. Binaenaleyh, kendi müstakil hüviyetlerini kendileri bu talepleriyle, kanaa-

timee, tahribetmekteler. Niçin müstakil olarak kalıp da çalışmazlar da illâ gruplaşacaklar, Niçin? Niçin kendileri, gelişlerinin müstakil hüviyetini bir tarafa itip, hayır illâ biz gruplaşacağız, 10 kişiyi geçiriyoruz derler? Evet Anayasa öyle demiş keşke 9 kişi deseydi de diğer hükümler olmayacağı için böyle bir grup kurma hevesine kapılmasalardı. Ama böyle konmuş. Herhalde Vâzı Kanun 10 kişiyi kastederken, kontenjandan gelen 10 kişiyi de birleştirip, kalkıp birgün bunlar siyasi bir grup kursunlar niyet ve kastında bulunmamış. Anayasanın maddeleri, öyle anlaşılıyor. Binaenaleyh beyhude gayrettir ve Anayasayı reaksiyoner zihniyeti ile rencide etmekten başka hiçbir işe yaramaz kanaatindeyim.

Siyasi parti grupları bu memleketin siyasi kaderine sahibolması iktiza eden gruplardır. Dünyanın her memleketinde de prensibolarak ele alınan partiler ve siyasi parti gruplarıdır. Hasbelkader bâzı arkadaşların, bunun dışına çıkmaları, hiçbir zaman kendilerine bir hususi grup kurmak yetkisini tanımaz. Ve bizim Anayasamız bilhassa bunun üzerinde ısrarla durmuştur. Bu itibarla istihşamı, Komisyona da bunu arz etmiştim, zaten bugünkü görüşmem de Komisyonda muhalif kalmamın sebebini tekraren arzdan ibarettir. Bu maddenin geri alınarak düzeltilmesini istihşam ediyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Okurer. Yok. Sayın Turhangil.

FİKRET TURHANGİL (Aydm) — Muhterem arkadaşlar, tahminen bir sene evvel önümüze gelip kabul edilmemek suretiyle Komisyona iade edilen meşhur maddemiz yine önümüzde. Fakat, aradan epeyce zaman almış olmamız sebebiyle o günden bu gün arasında bir fikir anlayışı farkı olacağını kuvvetle tahmin ediyorum. Bizim bu madde üzerinde o günkü hassasiyetimizin bugün de aynen devamı tahmin ederim ki, bâzı grup olmak istidadını ve arzusunu izhar eden arkadaşlarımız da, bunun bir hukukî görüş ve anlayış yönünden savunulduğu hakkında bu kere kanaatleri olmuş olacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi, Senatamızın hakikaten bir özelliği vardır. Millet Meclisinden farklı bir kuruluşa sahip bulunmaktayız. Bu burada, benim anlamımla, 4 koldan bugünkü durum itibariyle, bağımsız, hepsi ayrı ayrı

bağımsız olan ve Anayasada ismi aslisini bulan bağımsızlık müessesesi vardır, bir.

Bunlardan Cumhurbaşkanının seçmek zorunda olduğu 10 kişi, 15 kişi değil, 10 kişi bağımsızdır. Bunlardan Tabii Üyelik sıfatı aslisi devam ettiği müddetçe bulunan arkadaşlar. Bunlardan da bu vasfı kendi arzusu ile değiştiren Sayın Ulay Paşa vardır, bugün artık tabii üye değildir. Siyasi bir partiye intisabetmiş olması sebebiyle Anayasanın maddeci mahsusı gereğince bağımsızlık kökü kendi iradesi ile ortadan kalkmıştır.

Üçüncüsü Anayasanın âmir hükmü gereğince 10 kişilik bir siyasi parti grupunu teşkil etmiyen fakat, siyasi grupa, hakikaten siyasi bir grupa mensubolan Millet Partisi ve C. K. Millet Partisine mensup bulunan arkadaşlarımız.

4 neüsi ise halen hiçbir partiye intisabetmemiş, hiçbir Anayasa müessesesine dayanmayan ve gerek seçim yoluyla bağımsız olarak gelen fakat, seçim yoluyla bağımsız gelip bilâhara bağımsızlığı ihtiyar edip Senatamızda yer alan ve 4 kategoride arkadaşlar vardır.

Şimdi bendenizi mâzur görsünler, bu işin üzerinde çok dardım ve bağımsızlık üzerinde grup kurmak hassasiyetini gösteren arkadaşlara dedim ki; «Siz bu grup kurma hakkı tanındığında, bağımsız olan bir arkadaş içinize gelmek istediği zaman, alır mısınız?» Aldığım cevap: «Hayır almayız.» dediler. Şu halde mâzur görsünler beni, dünle bugün arasında çok terakki olduğu için daha açık konuşacağım, bağımsızlık mefhumu eğer bir geliş muhafaza etmek, o gelişin fikrîyatını savunmak ve onu devam ettirmek ise, Fransız Meclisindeki arzu ve gayeleri besliyen bir gruptan ileri gidemez, art fikir bu ise. Eğer bu değil ise, grupu kurmak isteyen bu arkadaşların arasına halen bağımsız hüviyet taşıyan, Muhterem Celil Cevherioğlu, girmek istediğinde hay hay, buyurun demek iktiza eder.

Şu halde bugün içtüzüğü tanzim etmekle mükellef bulunan biz şöyle bir yoldayız. Cumhurbaşkanı Kontenjanından gelenler müstakil bir grup; Tabii Üyelik müessesesinden gelenler müstakil bir grup; diğer durumdan gelenlerin müstakil bir grup kurma arzusunu müşahade etmiş bir durumda idik.

Şimdi, meseleyi izah ettikten sonra esasına girmek isterim. Muhterem Saim Sarıgöllü izah

etti, bendeniz de Muhterem Komisyon Başkanı ve Komisyon Sözcüsü mâzur görsünler, Anayasamızda Sayın Sırrı Atalay gibi siyasi grup ve siyasi gruba mensup olacak bir sıfat görmüyorum, bir titri ortaya atacak bir şey görmüyorum. Ya bir insan bağımsız veya o insan siyasi bir parti grupuna mensuptur. Kuruluşumuz ne olursa olsun menşelerine gidersek bunun asli unsurunun bağımsızlık ve bağımsızlar grubu olduğu anlaşılmaktadır. Şimdi bağımsızlık kelimesi ile yürütülmesi, organize edilmesi, prensibe tabi tutulması ve o prensiplerin tatbiki gayrimümkün olan bir grubun teşkili, bir fikriyatın yürütülmesi imkânı var mıdır arkadaşlar? Bir grup teşkil ettiğiniz ve ben bağımsız olduğum için o gruba girdim. Beni bu grupta ne bağlar? Benim mesuliyetim mi vardır? Millete, Parlâmento içindeki müesseselere karşı bir taahhüdüm mü vardır? Bir programım mı vardır? Tatbik edeceğim bir yol mu vardır? Hayır, hiçbirisi yoktur, zaten olamaz. Bu bağımsızlar fikren istiklâlde sahibolması lâzım gelen kişileri bir zorlama ile bir araya getirip bu zorlamadan faydalı neticeler değil, geçitirici hususâtı tevli dedecek bir oda alabilmek burada falan grup adına konuşabilmek, filân grup adına hareket edebilmek imkânını sağlar. Sayın Sırrı Beyle 85 nci maddenin bağımsızların temsili hususundaki fikirleri ile tezat halinde değiliz. Hakikaten bunu Heyeti Umumiye oylamak suretiyle bağımsızların da tesbiti, temsili hususunda karara varmıştır. Bunu hepimiz biliyoruz. Ama, bağımsızların grup kurması hakkında bir neticeye varılmamıştır. Biz bugün bunu tartışıyoruz. Heyeti Umumiyenin bu hususta tebellür etmiş bir fikri yoktur, arkadaşlar.

Anayasanın hepinizce malûm ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhuriyet Senatosu bâki kaldığı müddetçe bekası mutlak bulunan Cumhurbaşkanlığı kontenjanı müessesesine ait maddeye dikkat nazarlarımıza çekerim. 70 nci maddeden Tabii Üyelik müessesesinden bahsetmiyorum. Çünkü, Sayın Sarıgöllu'nün dediği gibi kendilerine Allah ömür versin, bağımsızlık da devam ettiği müddetçe bu müessese devam edecektir, ama bir gün hepsi birden siyasi bir partiye geçmek kararını verdikleri gün bu müessese kendiliğinden kalkacaktır. Çünkü Anayasamız da Cumhuriyet Senatosunun adedi 165 olarak gösterilmiştir. Bunun 150 si seçim yolu ile, 15 i Cumhurbaşkanlığı kontenjanı yolu ile gelir der.

Diğer madde geçici bir maddedir, ebedi bir madde değildir. O sebeple de adedi rakam heyetine dâhil edilmemiştir.

Şimdi, Anayasamızın 72 nci maddesinin son fıkrasını dikkatle okuyalım arkadaşlar.

«Cumhurbaşkanınca seçilecek üyeler, çeşitli alanlarda seçkin hizmetleriyle tanınmış ve kırk yaşını bitirmiş kimselerden olur. «ve» Bunlardan en az onu bağımsızlar arasından seçilir.»

Bağımsız olan kişiye bağımsız olmak mecburiyetinde olan ve bağımsız olmak şartıyla bu Meclise giren kişiye Anayasanın bu âmir hükmü karşısında biz nasıl bir madde tâyin ederek bir grup teşkil edebilirsin, diyebiliriz? Ve bunların ana çalışmalarına Anayasanın mânasına, gayesine uygun hareket etmiş olabilir miyiz? Hayır. Buna «uygun hareket etmiş oluruz» denemez. Çünkü bağımsızlıkla bir disiplin mahiyetinde hareket etmesi gereken grup hiçbir zaman bağdaşamaz. Ama kendi arzusuyla dahi olsa Anayasanın âmir bir vasfının ihlâlüne zorlanamaz, mecbur edilemez. İhtiyari dahi olsa o yola götürülmez. Şu halde bağımsızlık müessesesi Anayasada vardır. Bağımsızları bir araya getirmeye hak vermek bendenizin hukuk anlamıyla kabili telif değildir. Bağımsızlıkla grup bir araya gelemmez. Bağımsızlık kelimesini ortadan kaldırın.

Sonra arkadaşlar, grup, bugünkü kuruluşu itibarıyla grup olabilir. Tabii üyelerden mürekkep bir grup olabilir. Fakat 30 sene sonra 40 sene sonra böyle bir grup olamaz arkadaşlar. Ve olamayacaktır Çünkü Anayasanın emrettiği husus, Tabii Senatörlük, muhtelif alanlarda fikir ve otorite kurmuş insanlar, hiçbir zaman bir araya gelerek birbirlerinin fikriyatıyla hareket etmek lüzumunda olamayacaklardır. Onlar kendi branşlarında, bir tıp ordinaryüs profesörü kendi sahasında çıkıp bu kürsüde konuşacak, bir hukuk ordinaryüs profesörü kendi sahasında konuşacak bir deniz amirali kendi sahasında konuşacak. Bunlar hiçbir zaman bir araya getirilemez. Çünkü siyasi parti gruplarındaki hukukçular grubu, doktorlar grubu, mühendisler grubu, ziraatçiler grubu diye bir imkândan da mahrumdur. Çünkü birer, birer temsil edilmektedir. Ayı ayrı kollar arasında birleşme gayrimümkündür.

Şu halde biz Yüksek Heyetinizin almış olduğu karara daima hürmetkâriz. Yüksek Heyetiniz temsil yönünden bağımsızların hakkının mevcudiyeti hakkında bir işari karar vermiş, oylamıştır; Anayasa ve Adalet Komisyonundan gelen raporun muhalifi olarak. Heyeti Umumiye kendi reyini izhar etmiş, ancak, temsil yönündendir. Sayın Sırrı Atalay Bey oturduğu yerden baş sallıyorlar, siyasi grup yönünden değildir. Ve siyasi grup kurmanın bence, mevcut Anayasada ve bilhassa siyasi grup kelimesi bizim de okuduğumuz zabıtlara göre Anayasada yer almıştır. Fakat, Turhan Feyzioğlu, her hangi bir iltibasa, ilerde her hangi bir yanlışlığa mahal verilmemesi yönünden siyasi grup terimi, siyasi parti grupları olarak tashihi hakkında bir takrir vermiştir. Anayasayı yapma hususunda büyük hizmeti geçen arkadaşların bu hususta sarîh bir hüküm vaz'etmemeleri, bugün kendileriyle bizi karşı karşıya koymuş olmasından dolayı hakikaten müteessiriz. Yapıldığı anda eğer bu hususu düşünüp ufak bir meşruhat vermek ihtiyacını hissetselerdi, biz de saatlerce bu mevzu üzerinde konuşup, sanki bir fikrin karşısında duran insanlar durumuna düşmemiş olurduk. Mâruzatım bundan ibarettir, hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Tuna.

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Muhterem arkadaşlar, bu siyasi parti gruplarıyla siyasi gruplar mevzuu üzerinde Yüksek Senatoda 1,5 yıldan beri bir hayli münakaşalar cereyan etti. Kıymetli arkadaşlarımız bu celsede de fikirlerini açıkladılar. Ben kısaca şu mâruzatta bulunacağım. Söylenecek sözlerin hepsi söylenmiş vaziyettedir..

Şimdi, siyasi faaliyetlere bağımsızların iştirakleriyle, siyasi grup mevzuu serapa birbirinden ayrı mevzulardır. Hakikaten daha evvel acaba Riyaset Divanlarına bağımsızlarda bir oran dâhilinde iştirak eder mi etmez mi? O, 85 nci maddenin hükmünün kısmen kapalı olmasından büyük münakaşalar geçti, Anayasa profesörleri noktai nazarlarını ifade ettiler, bu Anayasayı hazırlayanlar ifade ettiler. Bugün hamdolsun ittifakla bir neticeye varmış bulunuyoruz. O da şudur : Bağımsızlar da siyasi faaliyetlere, parti gruplarının haremda kendilerine tanınması tabii olan oran nisbetinde iştirak ederler. Bundan tabii bir hak olamaz. Bağımsızlar da bir oran dâhilinde Riyaset

Divanına v. s. Meclis içi faaliyetlere iştirak edecekler.

Şimdi, kalıyor bunlar grup kurabilirler mi?

Arkadaşlar, Anayasanın müzakeresi sırasında şu husus çok açık şekilde geçmiş. Ama sonu iyi mi, kötü mü geçmiş bir şey diyemem. Anayasa hazırlanıp verildiği zaman siyasi gruplar tâbiri geçiyor. Siyasi gruplar şöyle iştirak eder, siyasi gruplar böyle iştirak eder diye tâbirler geçiyor. Bir arkadaş itiraz ediyor. Diyorlar ki; diğer Meclisler böyle bir tecrübe geçirmiştir. Eğer biz parti gruplarının dışında Meclis içinde gruplara imkân verirsek, bâzı menfaat ve bâzı meslek grupları teşekkül ediyor. Bu bakımdan bu mahzurludur. Ve sözcüye soruyorlar; sizin siyasi gruplar mefhumuna bu kabîl teşekküller dâhil midir? Sözcü, dâhildir diyor. Fakat dâhildir demesine rağmen bilâhara aksine bir takrir veriyor, şu takrir kabul ediliyor. Yani ne oluyor? Parlâmento içinde siyasi partilerin dışında grup kabul edilmesin.

Bugün muhterem heyetinizin tarzı teşekkülü hakikaten vatanperverane bir manzara arz ediyor. Bunda şüphemiz yoktur. Fakat şu Anayasa ilelebet payidar olacak. Bir gün bir menfaat grupları teşekkül edebilir. Sağdan soldan menfaatleri aynı noktada birleşen kimseler bir araya gelip, bir grup teşekkül edebilir; Meclisin sağduyusunu sabote edebilirler. Sırf bu mahzurlarla denmiştir ki; siyasi partiler Anayasa Mehkemesinin nezareti altındadır. Demokratik nizama uymak mecburiyetindedir. Bunların belirli programları, tüzükleri olacaktır. Propagandaları açık olacaktır. Binaenaleyh, bunlar sosyal hayata kendi bu mesul heyetin kendi program ve plânlar istikametinde müessir olmaya çalışacaklardır. Fakat böyle programı belli olmıyan, tüzüğü olmıyan, hangi istikamette gideceği daha evvel açıklanmamış fikirleri açıklık haline gelmemiş olan kimselere bir Parlâmento içinde topluluk verirsek o bunu başka bir istikamete sevk edebilir denmiş, sırf bu mahzuru bertaraf etmek için Anayasada parti gruplarının dışında müstakillere grup kurma imkânı verilmemiştir. Bugün şu Parlâmentomuzun hususi bir teşekkül tarzı var, fakat bunu muhterem arkadaşlarımızın hoş görmesini rica ediyoruz, Anayasanın şu açık hükmü karşısında bunu zorlayıp, bu anlama getirmeye imkân olmadığı kanaatindeyim. Şu kanaatimi

bu Anayasayı hazırlayanlarla tekrar müzakere ederek konuştuk. Şimdi şu Anayasayı getirmek için dışarıya çıkarken, Turhan Güneş Beyde dışarıda imiş, o zaman siz bunu nasıl düşündünüz dedim, bana şu anda, yani 15 dakika evvel verdiği cevapta; «hayır biz hiçbir zaman siyasi partiler dışında bir grup teşekkülünü aklımızdan geçirmedi. Daha evvel böyleydi, fakat müzakere yapıldı, bu müzakere sonunda buna imkân verdik.»

Şimdi arkadaşlar, acaba bu arkadaşlarımız niye bu işte ısrar ediyorlar? Hakları var. Şimdi nasıl bir siyasi parti grubu - meselâ bir odası var, daktilosu var, kâtibi var - bu kabîl hizmetlerden istifade etmek suretiyle parlamento içinde mesaisini semereli bir hale getirmeye gayret ediyorsa, bu arkadaşlara asgari olarak bu imkânı temin etmek zaruridir. Ve hiçbir surette aksinin düşünülmesinin mümkün olmayacağı kanaatindeyim. Ama «biz, efendim müstakiller bir grup olalım derler.» Muhterem arkadaşlar, insanoğlu ya bir topluluktur, yahut da bir teşekküldür. Topluluksa topluluktur, tesadüfen toplanmıştır. Ama grupsa, insanoğlu bir fikre sahiptir. Bu fikir nedir? Bu fikir daha evvel tesbit edilmiş tüzük, program ve seçim evveli beyannamesi ve saire gibi vesikalar, bir topluluğun takibedeceği esasları gösterir. Böyle bir şey var mı? Yok. Ama biz bir grup olalım. Grup olunca muayyen bir fikir etrafında toplanma, hangi istikameti takibettiğini gösterme ve düşünceyi açık olarak ortaya koyma mecburiyeti Anayasa icaplarındandır. Binaenaleyh ben şunu rica ediyorum : Bizim şu grup sözünden anladığımız, benim katî kanaat haline vardığım şey şu ; oranları nisbetinde Meclis faaliyetlerine iştirak ederler. Seçilirler, Başkan, Başkanvekili olurlar, fakat siyasi grup kurmaları için müstakillikle grup mefhumu bağdaşır mahiyette değildir. Bir fikir mihveri yoktur. Bir grup kurmaları mümkün değildir. Fakat bu arkadaşlar da Parlamento içinde muayyen bir mesai gösterecektir. Şu mesaiyi göstermeleri için, kendilerine gruplar için temin edilen haklar ne ise ; bir daktilo makinası temin etmek, bir oda ayırmak, bir yazacak sekreter bulmak v.s. gibi Meclis içinde müspet faaliyet gösterebilecek imkânları hazırlamak da Anayasamızın âmîr hükümlerin-

dendir kanaatindeyim. Bu anlayış içinde maddelere istikamet verilmesini istirham ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Üren.

SELÂMÎ ÜREN (Tekirdağ) — Muhterem arkadaşlarım, evvelâ şunu arz edelim ki, 8 nci maddenin müzakeresi sırasında, fikirlerine itimat ettiğimiz Sayın Sırrı Atalay, «Bu mesele halledilmiştir. Sağduyu bunun kabulünü emreder.» şeklinde konuşmuşlardır. Fakat Anayasamızın 84 ve 85 nci maddelerinin esasını dayanılarak oranların tesbiti için yapılan müzakere bendeniz de fikrimi söylemiş ve hattâ bir takririmi de Yüksek Başkanlığa tevdi ederek, yüksek tasviplerinize mazhar olmasını sağlamış idim. O müzakere ile, bugünkü görüşülen mevzu arasında hiçbir münasebet yoktur. O gün müzakere Başkanlık Divanının teşkili, parti oranları nisbeti, parti oranları nisbeti haricinde kalan kısmın müstakiller tarafından temsil edilebileceği esasına dayanıyordu. Bugünkü müzakere ise, bir siyasi grubun teşkili meselesidir. Binaenaleyh, o günkü müzakere başka, bugünkü görüşmeler başkadır. Ve Anayasamız 84 - 85 nci maddeleriyle siyasi parti gruplarını tam mânâsıyla benimsemiş. Anayasamızın yine 94 ncü maddesi, karşımıza bağımsızlığı benimsemiş olarak çıkıyor.

Binaenaleyh, bağımsızların ; ki, Senatamızda muhtelif kaynaklardan gelen bağımsız üyeler mevcuttur, malûm olduğu üzere, bunların, Anayasamızın 84 - 85 nci maddeleri karşısında grup teşkil edip, edemeyeceği hususu, bugün bir müzakere mevzuu oluyor.

Şimdi şöyle bir sual akla gelebilir? Evvelâ şunu arz edeyim. Bir grup teşkili için Anayasamızın 84 - 85 nci maddeleri, iki unsur ele alıyor.

Bir; evvelâ ortada bir siyasi parti olacak, iki, adedleri 10 veya 10 un üzerinde olacak. Bu iki şart olmadığı takdirde, bir siyasi parti grubu teşkiline Anayasamız imkân vermemektedir. Ayrıca acaba grup teşkil edecek olan müstakiller siyasi parti grupları haricinde ve halen görüşülmekte bulunan 14 ncü maddenin son fıkrasında yazılı, hususi, mahallî ve mesleki menfaatler haricinde, gruplardan hangisini teşkil edecektir. Ve bunun gayesi ne olacaktır, fikriyatı ne olacaktır, neyi müdafaa edecekler-

dir? Acaba tasarımı karşımıza getiren komisyon bunlara cevap verebilecek midir? Bugün siyasi gruplar yarın menfaat grupları halinde, hususi, meslekî, mahallî gruplar halinde tecelli etmeyecek midir? Bunun önü nasıl alınacaktır. Bu indi kalacaktır. Şimdi önümüzdeki tasarının gerekçesi ile Ankara, İstanbul üniversitelerinin ve Siyasal Bilgiler Fakültesinin mütalâalarını okuyalım. Sayın Sırrı Atalay arkadaşımız İstanbul Üniversitesi'nin mütalâasına diyor ki: «Şahsi bir fikirdir.» Bir kenara hafifecek itivermek istiyorlar. Ankara Üniversitesi'nin mütalâasını alıyorlar, o, fikriyatına uygun olduğu için, «Az çok yerindedir.» diyorlar. Fakat aralarında hiçbir fark yok. İstanbul Üniversitesi'nin mütalâası rektörlük tarafından iki imza ile gönderiliyor. Ankara Üniversitesi'nin mütalâası gene rektörlük tarafından üç imza ile gönderiliyor. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin mütalâası ise dekanlık tarafından gönderiliyor. Dekanlığın gönderdiği rapor da, İdari İlimler Enstitüsü öğretim üyelerinin kendi aralarında yaptıkları bir istişare sonunda hazırlanmıştır. Gerekçe ve mütalâa dekan imzasıyla gönderilmiş bulunuyor. Altında da herhangi bir profesörün imzası yok.

Demek ki, bunların içerisinde en az şahsiliği olan mütalâanın, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin mütalâası olması gerekir. Sayın Sırrı Atalay arkadaşımızın esbabı mucibesine göre.

Şimdi Ankara Üniversitesi ne diyor? Hülâsa olarak söylüyorum. «Siyasi parti grupları dışında kalan parlamento üyeleri hakkında ayrıca bir hüküm konulmamış olması, bunların gruplar meydana getiremeyecekleri anlamına gelmez. Bu yolda bir anlayış, temel hürriyetlerden olan bir araya gelme hakkının özüne dokunmak olur.» der. Yine son olarak Anayasanın 85'inci maddesinin ikinci fıkrası hükmünün siyasi parti gruplarına mensup bulunmayan temsilcilerin, grup teşkil etmelerine engel bir hüküm taşımakta olduğu yolunda yorumlanmasının caiz olmayacağı mütalâasında bulunabiliriz.» Kesin bir hüküm.

İstanbul Üniversitesi, «Diğer bir ayırım da bağımsız kalma veya bir partiye dâhil olup olma esasına göre yapılabilir. Bu takdirde yukarıda tesbit edilmiş olan partili senatörler dışında kalan senatörlerin bir siyasi parti grubu yahut grupları kurmalarına Anayasa kesin olarak im-

kân vermemektedir.» Çok kesin bir hükümdür, arkadaşlar.

Siyasal Bilgiler Fakültesi; «... Yukarıdaki mâruz sebeplerle bağımsız üyelerin kendi aralarında Anayasanın anladığı mânada grup kuramayacakları kanaatindeyiz. Tabiatıyla bu mânâ da bağımsızların Meclis'teki çalışmalarını kolaylaştırıcı idari kolaylıklar gösterilmesini asla önleyici değildir. Kendilerine salon tahsis, sekreter verilmesi, hattâ törenlerde temsil ettirilmeleri mümkündür. Hattâ parlamento koşulları bakımından zaruridir. Fakat müstakiller veya Cumhurbaşkanı kontenjanı üyeleri yahut tabîi Senatörler grubu sıfatıyla Anayasanın gruplara tanıdığı yetkileri kullanmaları mümkün görünmemektedir.»

Devam ediyor; «Özetle söylemek gerekirse, meclislerimizdeki siyasi parti mensupları ve grupları dışında kalan parlömanterlerin Anayasa teminatı ve hakları içinde ve binaenaleyh siyasi parti gruplarına eşit bir statü dâhilinde teşkilâtlanmaları mümkün değilse de, bunların Meclis içi çalışmalarda müessiriyetlerini faaliyetlerini rasyonelize bir faaliyet ve müessiriyet imkânına kavuşturacak şekilde teşkilâtlanması imkânsız görünmemektedir.»

Devamla bu teşkilâtlanmayı şöyle izah ediyorlar, «Meclis kendilerine sekreterler verilmesi salon tahsis, hattâ Meclis'in protokoller temsillerinde, bu sıfatla kendilerine kontenjan ve yer ayrılması mümkündür. Anayasada sarıh olarak yasaklamadığı ve bertaraf etmediği noksanlarda parlömanter çalışmaları ihtiyaçların empoze ettiği şekilde bir düzene bağlamak prensibinden yararlanmak mümkündür. Binaenaleyh, bağımsızları siyasi parti grubu statüsü dışında bir idari teşkilâtlanmadan alıkoymak yolu kapalı değildir.» Burada kapalı geçiyor.

Şimdi mütalâalar görülüyor ki; birbirlerini nazk eder mahiyette bulunuyor.

Muhterem arkadaşlarım, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin mütalâası, bir içtüzük meselesi değil, bir Riyaset meselesidir. Riyaset, burada bulunan müstakillere şahsi kanaatimce bütün imkânları temin etmek mecburiyetindedir.

Fakat bunun haricinde müstakillerin bir grup haline gelmelerine ve siyasi parti grupları haricinde bir grup teşkil etmelerine, Anayasanın tamamen muhalif olduğu kanaatindeyim.

Çünkü evvelâ neyi temsil edecektir? Anayasa parti grupları teşkili için diyor ki; bir siyasi partiye mensup olacaksın, bir siyasi partiye mensub olmak demek bir fikriyatın bir programın, peşinde gitmek, demektir. Bir tüzüğün peşinde gitmek demektir. Ona riayet etmek demektir, onun emrettiği şıkları yerine getirmek demektir. Bu varacağım şey demektir. Peki, siyasi parti gruplarında alınan kararlar harfiyen tatbik edilecektir. Faraza müstakillerin teşkil edeceği siyasi grupları kabul edelim. Burada bunlar hangi fikri temsil edeceklerdir. Alacakları önemli kararlarda disiplin kararları, gruptan ihraç kararları imkânı hâsıl olacak mıdır? Benim reyime veya başkasının reyine tesir edebilecek midir? Bunların hiçbirini yapılmıyacaktır. Bunlar yapılmıyacağına göre neyi temsil edecektir? Bunlar kendilerini temsil için, 15 nci maddeye göre de, bir başkan bir Riyaset Divanı seçimleri lâzımdır, hükmi şahsiyeti haiz olmıyan bir topluluğun temsili nasıl olacaktır? Hükmi şahsiyeti olmıyan bir topluluğun temsili, benim kanaatime göre, ancak bir vekâletle olabilir. Bu vekâlet bizim bildiğimiz siyasi ve hükmi şahsiyeti olmıyan, âdi vekâletname şeklinde olabilir. Hükmi şahsiyeti olanların vekâleti verdikleri reyile olmaktadır. Binaenaleyh, her bakımdan siyasi grupların teşkilini biraz sakat ve temelsiz kalmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım, tekrar edeyim, Anayasa bu iki ayrı fikri müdafaa edenlerin biri tarafından zorlanmaktadır. Ya biz bunu bilmiyerek zorluyoruz; ya da, bizim görüşümüzün aksini iddia eden arkadaşlarımız bunları bilmiyerek zorluyorlar. Ve tekrar edeyim, bugünkü mevzuu bundan bir müddet evvel, Anayasanın 84 - 85 nci maddeleri gereğince konuşulan; yani, Riyaset Divanını temsil meselesi mevzuu ile bu mevzuu birbirlerinden tamamen ayrı birer mevzudur. Sayın Sırrı Atalay arkadaşımızın «bu mesele halledilmiştir, sağ duyunun bunu mutlaka kabul etmesi lâzımdır.» şeklindeki mütalâasına da, iştirak etmem. Bu hususta bir takrim de mevcuttur. Takrimin de kabulünü arz ve iştirham ederim.

BAŞKAN — Sayın Özgünes, buyurun. Efendim kifayet takriri varsa da daha 6 üye konuşmadığı için oya koyamıyacağım.

MEHMET ÖZGÜNES (Tabii Üye) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üye-

leri, mevzuu girmeden evvel benden önce konuşan 2 arkadaşın kullanmış oldukları 2 tâbir üzerinde durmak istiyorum. Sayın Sarıgöllü dediler ki, bağımsızlardan bahsederken, «bir parti kurmak cesaretini gösterememiş olan kimseler.» Ben, bağımsızların, Sayın Sarıgöllü ile bir cesaret-mukayesesi yapılmasında bir fayda göreceklere sanmıyorum. Bunun için bu hususta sizlere daha fazla başka bir şey söyleyemeyeceğim.

Sayın Turhangil de dediler ki, «eğer hedefte bir oda, daktilo, bir sekreter meselesi varsa...» eğer Sayın Turhangil'in sözleri tabii üyeleri hedef tutuyorsa, ben sadece şahsım adına bir tabii üye olarak şunu belirtmek isterim ki, tabii üyeler daha çok yakın bir zamanda Türk Silâhlı Kuvvetlerinin resmî temsileisi olarak bütün devlet otoritesini elinde tutmuş insanlardır. Oda verilmesi, sekreter verilmesi, daktilo istenmesi gibi hususlar hedef olarak gösterilip ortaya siyasi grup kurmak meselesinin ileri sürülmesine tenezzül edecek insanlar değillerdir. Bir Tabii Üye olarak, tabii üyelerin de bir siyasi grup kurmaları lâzımgeldiğini iddia ederken şu Senato içerisinde bizzat Anayasa tarafından verilmiş bir hakkı daha iyi kullanmak istiyoruz. ve tek iddiamız da budur.

Bir diğer nokta; arkadaşımız bir kimseye, «acaba içinize yabancı bir kimse gelse alır mısınız?» sorusuna karşılık, demiş ki; «hayır, almayız.» acaba bu arkadaşımızın sözü bütün tabii üyeleri mi temsil ediyor? Hangi arkadaş, şimdiye kadar hangi bağımsız arkadaş tabii üyelere sizinle birlikte çalışmak istiyoruz, demiş de tabii üyeler reddetmiş. Efendim, bir tabii üye bunları söylerse yer yerinden mi oynar? Gayet tabiidir ki, insanlar kendi fikirlerine uyan insanlarla beraber çalışmak isterler. Ben bir Tabii Üye olarak, bu Parlâmentonun hiçbir siyasi grupuna mensubolmıyan, tamamiyle bağımsız bir insan olarak, şunu söyleyeyim ki, benim fikirlerime, imanıma, viedani kanaatime uyan her insanla her zaman teşriki mesai yaparım.

Şimdi bunları böylece belirttikten sonra, acaba bağımsızlar bir grup kurabilirler mi? Meselesine gelelim. Sayın Sırrı Atalay arkadaşımız bu mevzuda gayet etraflı ve vukufîla izahatta bulundular. Üniversitelerimizin bu mevzuu üzerindeki fikirlerini belirttiler. Ben bunların

üzerinde fazla durmayacağım. Yalnız şu hususu belirtiyim ki, biz bağımsızları ille de bir grup kursunlar diye zorlamıyoruz ki. Birçok arkadaşlarımız diyorlar ki; «Fikirleri bir araya gelmeyen aynı fikirde olmıyan insanlar nasıl grup kuracak?» Biz diyoruz ki; fikirleri beraber olan insanlar eğer 10 kişi bir araya getirebilirlerse, fikri beraber olan 10 bağımsız bir araya gelirse grup olsunlar; onlar da bu Anayasanın, İktidârının verdiği hakları kullansınlar» diyoruz. Ancak ben 14 nci maddenin getirdiği hükümlerle kurulacak siyasi grupların bu memleket için tam mânâsıyla faydalı olabileceği kanaatinde değilim. Benim kanaatim odur ki, mevcut Anayasa nizamı içerisinde 14 nci madde yeni nizamlayıcı hükümler getirmek zorundadır. Nitekim Sayın Sırrı Atalay arkadaşımız burada Fransız İktidârını okurken gördük ki, orada siyasi grupları bir hayli nizamlayıcı, tanzim edici hükümler vardır. Halbuki bizim 14 nci madde sadece münhasıran Anayasanın verdiği siyasi hakları kullanamazlar, bunun dışında bütün hakları kullanırlar diyor. Şimdi ben 14 nci maddeyi okuduğum zaman şu sorulara da bir türlü cevap bulamıyorum. Evvelâ Anayasanın 57 nci madesi siyasi partiler için bâzı yasaklar koymuş ve siyasi partiler bu yasaklara uymadığı zaman, bunların hangi merciler tarafından kapatılacağını da zikretmiştir. Halbuki 14 nci madde, eğer kurulacak siyasi gruplar bu yasaklara riayet etmezlerse; kim kapatacak, bu siyasi grupları kim feshedecek. Bunlara dair hiçbir hüküm getirmemiştir.

Bundan başka, Anayasanın 79 nci maddesi partiler için bir yasak koymuştur. Demek ki, her hangi bir üyenin dokunulmazlığının kaldırılması istenirse, siyasi parti grupları bu mevzuda münakaşa açamaz. Acaba siyasi gruplar açabilir mi? Bunun içinde hiçbir hüküm koymamış. Tekrar biz diyoruz ki; Parlâmentoda menfaat grupları teşekkül edemez. Ederse ne olur? Meselâ, siyasi gruplardan birisi menfaat grubu olarak ortaya çıkarsa, bunun menfaat grubu olduğunu kim tesbit edecek, hangi merceye müracaat edilecek ve hangi merci bu siyasi grubu kapatacak? Bu mevzuda da 14 nci madde tamamiyle müphemdir. Daha bununla da bitmiyor. Birçok arkadaşlarımız sordular, acaba hükmi şahsiyete haiz mi bu siyasi gruplar? Hükmi şahsiyeti haiz ise bu, takdirde parlâ-

mento dışındaki çalışmalarını ne derece sınırlıdır, yoksa sınırsız mıdır? Meselâ, siyasi gruplar dışarıda kendi hükmi şahsiyetleri adına siyasi propaganda yapabilirler mi, siyasi fikir klüpleri kurabilirler mi? Üçüncü şahıslar, kendilerine aynî ve nakdî bağışlar yapabilirler mi, kendi üyelerinden aidat toplayabilirler mi? Kendi üyelerinden topladıkları aidatı, dışarıdan yapılan bağışları acaba sarf etmekte, kullanmaktaki hareketlerini kim kontrol edecektir? Siyasi partiler Anayasa Mahkemesine malî bakımdan sorumludurlar. Ama bu siyasi gruplar acaba hangi makama karşı sorumlu olacaklardır? Benim aklıma gelen bu sorulardan başka, acaba bu siyasi gruplar sadece bizim Senatonun içerisinde mi faaliyette bulunacaklardır? Yoksa Millet Meclisinde de bir bağımsız grup meydana gelecek olursa bunlar bir isim altında birleşip bir kanadı burada, bir kanadı orada bulunabilir mi?

Hulâsa aklıma gelen birçok soruları burada tekrar etmiyeceğim; vaktinizi almamak için zikretmiyeceğim. Ben o kanaatteyim ki, 14 nci maddenin getirdiği bağımsızlar da siyasi gruplar kurar hükmü, şimdiye kadar bütün arkadaşlarımızın konuşmalarıyla sabittir ki, Anayasa da cerhetmemiştir. Anayasa bağımsızlar siyasi grup kuramaz dememiştir. Üniversitelerimizin fikirleri ile de yine sabittir ki, bu hakkı, bu memlekette 3 kişi bir araya gelip bir cemiyet kurabilen insanlar, gayet tabiidir ki, Parlâmento içinde de 10 kişi bir araya gelip aynı fikirdeki kanaatteki insanlar, siyasi kanaatlerini ve siyasi faaliyetlerini birleştirebilirler. Ama, bu siyasi gruplar Cemiyetler Kanununa tabi olmayacağına göre, siyasi partiler için Anayasanın koyduğu hükümlere de tabi olmayacağına göre mutlaka İktidârın 14 nci maddesinde bu siyasi grupların neleri yapıp neleri yapamayacağı, Parlâmento içinde ve dışındaki faaliyetlerinin neler olup neler olmayacağını mutlaka tanzim etmelidir. Bu hükümler tanzim edilmedikçe veya sayın komisyon beni bu sorduğum sorularda ikna etmedikçe 14 nci maddeye müspet oy vermiyeceğimi hürmetlerimle arz ederim.

BAŞKAN — Sayın Doktor Celâl Ertuğ.

(Beş üye ayağa kalkarak ekseriyet olduğunu ifade etti.)

BAŞKAN — Arkadaşlardan 5 kişi ayağa kalkarak ekseriyet yok diyorlar. Yoklama yapmaya lüzum yok, ekseriyet olmadığına göre Birleşime son veriyorum.

AKİF EYİDOĞAN (Zonguldak) — Sayın Başkan görülüyor ki Cuma günü ekseriyeti temin etmek çok zor oluyor, onun için müsaa-

de edin de öğleden evvel toplanmaları da deneyelim.

BAŞKAN — Öğleden evvel toplanmak için karar alamayız; ekseriyet yoktur. Salı günü karar alınız. Salı günü saat 15 te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 17,35

